

**ТЕОРІЯ МУЗИЛАНГУ ТА ПРИНЦИП ВОКАЛІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВИ
ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕЗИСУ МУЗИКИ**

Олександр ОПАНАСЮК – доктор мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри музикознавства та музичної освіти,
Київський столичний університет ім. Б. Грінченка, Київ
<http://orcid.org/0000-0002-2685-9468>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.51.1045>
oleksandr-opanasiuk@ukr.net

На основі актуалізації феноменології буття людини, природи звука, аналізу теорії музилангу, принципів вокалізації визначено нову перспективу в дослідженні генези музики. Феноменологічний план зумовлює буття на цьому рівні людини, її рефлексій та явищ. Формування музично-звукової комунікації первісної людини треба розглядати у контексті творчості (у своїх рефлексіях вона відкривала відповідні для вираження їхньої суті смислові та музично-звукові конструкції). Феноменологічний план передбачає цілісність і плинність явищ. Ці фактори пояснюють природу звукових рефлексій первісної людини, які не могли мати іншого формату, окрім музичного: вони були плинними звуковими повідомленнями, що простягалися в просторі, розспівувалися. Констатується: музиланг є мовою, яка передувала виникненню музики й розмовної мови людини. Припускається, що музично-звукова комунікація розвивалася за аналогом обертонової шкали звука: спочатку, коли феноменологічний план домінував у тілесній структурі первісної людини, її звукова комунікація послугувалася інтервалами прими, октави, квінти, кварта, різними глісандо в межах цих інтервалів, звуковими пульсаціями. Згодом вона змогла оперувати більшим числом обертонів, відтак звукоутворення збагатилося новими можливостями. Наголошено, що принцип вокалізації стосується не лише способу й формату музично-звукових комунікацій первісної людини, але і явища вокалізації загалом. Запропоновано розрізняти вокалізації, в яких переважає інформаційний аспект, що відкрило шлях до формування розмовної мови, від вокалізацій, в яких первісна людина намагалася виразити піднесений стан почуттів, що зберігало зв'язок її свідомості з феноменологічним планом та було основою розвитку музичної мови (музики).

Ключові слова: генезис музики; музиланг; вокалізація; музично-звукова комунікація; феноменологічний план; плинність і цілісність явищ.

Постановка проблеми. Теорія еволюції XIX ст. стала поштовхом для активного дослідження походження людини, виникнення розмовної мови та музики. Водночас основу багатьох концепцій (креаційної, еволюційної, ритмічної, магічної, трудової, наслідування, любовної, лінгвістичної, синкретичної, спонтанного стрибка та ін.) визначає загальна проблематика буття людини, на основі чого розглядаються ці питання.

Щодо генезису музики у багатьох теоріях можна виокремити чотири важливі моменти: а) спочатку музика й мова були нероздільні, але в процесі розвитку людини вони набули самостійності; б) мова передувє музиці, відтак музика виникає внаслідок трансформації сигнальних інтонацій емоційного збудження людини у відповідні музичні звуки і звукові послідовності; в) музика виникла раніше від мови людини; г) спочатку існувала прмова, більшою мірою вона мала музичні ознаки, поєднувала в собі музичні й лінгвістичні аспекти та була основою для їхнього розвитку і диференціації.

Зміст двох останніх позицій відбиває теорія музилангу (*musilanguage*). Хоча ця теорія викликає чимало запитань, вона акцентує на моментах, які можуть стати основою для подальшого аналізу генезису музики і пошуку підвалин для побудови відповідного онтологічного дискурсу. Вокалізація належить до складових теорії музилангу. Оскільки до вокалізації вдаються усі живі істоти, особливо примати, можна стверджувати, що походження музики, насамперед, треба розглядати у контексті цього явища.

Аналіз останніх досліджень. Ідея музилангу набуває ознак наукової теорії в XXI ст. у працях зарубіжних авторів [7, 8, 10, 13, 16, 18 20], які наголошують на тому, що музиланг передував виникненню звичайної мови та є основою розвитку музики й мови людини. Водночас ідея про єдину основу у виникненні музики й мови є досить давньою. Ще римський географ та історик Страбон вказував на синонімічність у трактуванні слів «співати» і «говорити». З цього приводу А. Іваницький наголошує: «Страбон не випадково ставить питання: “Чи не є мова терміном, що виражає родові поняття, види якого – ритмічне та прозаїчне мислення?”». І далі зазначає: «По суті, тут стикаємося з першою в історії... гіпотезою походження музики» [1; 193].

Подібне стверджує Б. Неттль: «...недиференційований метод комунікації існував за стародавніх часів, і що це не було ні музикою, ні мовленням, але обіймало три властивості: висоту, наголос, тривалість... З цього... методу комунікації... розвинулися два окремі засоби – мова і музика» [19; 136]. Д. Бікертон наголошує, що про музику як основу у виникненні мови говорили ще Ж.-Ж. Руссо та інші

філософи Просвітництва. Дарвін вважав, що «...прабатьки людини... перш ніж вони набули здатності виражати свою взаємну любов членороздільною мовою, намагалися приваблювати одне одного музичними голосами і ритмом» [1; 62]. Посилаючись на статтю С. Мітена «Співаючі неандертальці» [18], Бікертон зазначає: «У цій гіпотезі (музилангу. – О. О.) є й слабе місце, зміст чого полягає в тому, що, коли йдеться про наших найближчих родичів, в їхніх вокалізаціях може бути знайдено стільки ж мало музики, скільки і об'єктивної референції» [5; 63].

Звернемо увагу й на публікації, які не спираються на теорію музилангу, проте акцентують на вагомості музики в еволюції первісної людини. У статті Д. Бруні і Ф. Еспозіто «Музика та її природна історія» аналізуються різні теорії і наголошується на міркуваннях Г. Спенсера, який стверджував: музика постала не як «простий результат біологічних процесів, пов'язаних з розмноженням і статевим відбором» (Ч. Дарвін), а виникла на основі «емоційного та когнітивного вираження» людиною своїх почуттів; у цьому випадку музика є «унікальною та відмінною здатністю людини» [9; 42]. Це досить важливі аспекти в онтології генезису музики, вони спрямовують увагу до феноменології буття і відкривають нову перспективу в дослідження цього питання (про це йдеться нижче).

На основі досліджень еволюційних гіпотез у сучасних умовах А. Равігнані і Б. де Бур у статті «Спільне походження мови та музики» акцентують на єдиній основі в розвитку музики й розмовної мови людини, в чому велика роль належить вокалізаціям: «Якщо перейти від індивідуальних до групових вокалізацій, то акустичні характеристики, які аналізуються в цьому експерименті, могли бути або метою біокультурної еволюції, або побічними продуктами еволюційних процесів, спрямованих на інші поведінкові чинники». Водночас «висота, інтенсивність і темп складів, які в експериментальних умовах виявляють відмінності, є лише показниками схем інтерактивного спілкування, які в мові та музиці є різними» [22; 5]. Хоча автори не спираються на теорію музилангу, однак її актуальність є очевидною.

У статті «Музика як апосематичний сигнал: стратегії захисту від хижаків на ранніх етапах еволюції людини» Й. Жорданія звертає увагу на нестандартні ситуації в житті первісної людини, які розвивали її сигнальні системи. Автор зазначає, що ця позиція часто нехтується сучасною наукою, водночас наголошує, що такі дії первісної людини сприяли розвитку її музичальності, в чому важливу роль відіграє «звуковидобування – висота тону, тривалість, амплітуда і тембр» [12; 3–4]. Тобто те, що, власне, лежить в основі музики як такої. Звернемо увагу й на таке зауваження: «...сьогодні вчені практично дійшли консенсусу щодо того, що еволюційна функція музики (як і мови) має бути пов'язана з встановленням соціальних зв'язків між членами групи» [12; 5]. Неважко збагнути, що різні обставини у звуковому спілкуванні первісної людини, як і емоційні рефлексії в різних життєвих ситуаціях сприяли розвитку музичної інтонації.

У статті «Еволюція музичальності і міждомenna коеволюційна взаємодія» П. Подліпняк аналізує спільну основу музики й мови первісної людини та вроджені задатки щодо їхнього розвитку. Відзначимо важливі акценти автора: «розвиток музичних і лінгвістичних здібностей... має спільну фазу в їхньому онтогенезі»; «як спів, так і говоріння... є універсальними формами людського вокального вираження»; «Спів і мовлення... часто розуміються як... різні форми комунікації та можуть мати свій початок у вокалізації гомінідів»; в еволюції музики й мови велике значення мали «тривале використання... біологічно важливих здібностей, таких як голосова сигналізація, звукова імітація, слуховий аналіз, рухова координація, вирішення проблем та лінгвістична комунікація»; «музика була обрана заради певних еволюційних переваг» [21; 9]. Тобто що саме музика давала більші можливості в розвитку музично-звукової комунікації первісної людини, з чим слід пов'язувати й музичну та смислову інтонацію. Зазначене можна розглядати і в контексті споконвіку заданої перспективи в розвитку людини як виду (у цій публікації автор не бере це до уваги).

А. Бенітес-Буррако і А. Нікольський у статті «(Спів)еволюція мови та музики в умовах самоодомашнення людини» вказують на два моменти, до яких можна звести «існуючі гіпотези щодо походження музики». Перший «розглядає музику як побічний продукт тривалого використання... вже існуючих біологічно важливих здібностей, таких як голосова сигналізація, звукова імітація, слуховий аналіз, рухова координація, вирішення проблем та лінгвістична комунікація». Зміст другого моменту визначають теорії, які стверджують, що «музика була обрана заради певних еволюційних переваг» [4]. Очевидно, що «біологічно важливі здібності» і тривале використання «голосової сигналізації, звукової імітації, слухового аналізу, рухової координації» тощо можна трактувати як праоснову в розвитку музики й розмовної мови первісної людини, або ж власне як музиланг. Як і те, що музика і музикування відкривали більші можливості в розвитку музично-звукової комунікації первісної людини.

Незважаючи на розмаїтий аналіз генезису музики в численних публікаціях, на критичні зауваження до різних теорій, неспростованим залишається факт *єдиної звукової основи* у виникненні музики й розмовної мови людини, що в науці визначається поняттям «єдиний звуковий потік». Хоча це поняття є

«сучасним аксіоматичним твердженням» [1; 192], хоча різні теорії й наукові публікації справедливо наголошують на різних аспектах, які сприяли розвитку музики, однак вони не прояснюють питання самого генезису музики, тобто не дають відповіді на запитання, як саме відбувався перехід людини від стану домовного («німого») спілкування до співомовлення й розмовної комунікації.

Мета статті – визначення нової перспективи в дослідженні генези музики на основі актуалізації феноменології буття людини, природи звука, теорії музилангу та принципів вокалізації.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні офіційна наука остаточно не може підтвердити чи спростувати смислові засади будь-якої з концепцій з питань генези музики й мови людини, позаяк бракує доказів. Їхній дискурс здебільшого здійснюється в гіпотетичній площині. Те саме скажемо про нашу статтю, яка за основу дослідження бере *метод гіпотетичної аналітики*, який передбачає оперування офіційною і неофіційною інформацією, що розширює обрії розгляду визначеного питання.

Теорія музилангу містить низку моментів, на основі яких будується її концептуальне тло. Серед них: принцип вокалізації; актуалізація дискретних музичних тонів, які співвідносяться з окремими фонемами; можливість поліфонічного співу (за принципом гокетного співу); беззмистовність складів чи фонем; актуалізація і (пізніше) диференціація голосних та приголосних звуків, на основі чого виникла мова; розвиток музилангу за принципом руху від загальних означень чогось (символів) до конкретизації його змісту, відтак – диференціації образів та музично-звукових послідовностей.

Принцип вокалізації належить до фундаментальної підвалини теорії музилангу. Це явище трапляється в прадавньої людини і має багато спільних ознак із «вокалізаціями» приматів. Водночас, як зазначають деякі автори, у приматів вона здійснюється «в афективних, а не символічних поведінкових контекстах» [15; 42]. Тобто, що їхні сигнали зумовлені тими чи іншими емоційними станами, що знаходить вираження у відповідних звукових сигналах, які умовно можна трактувати як вокалізації. Сказане зберігає силу у випадках, коли таких сигналів (у різних живих істот) може бути мало чи багато. Натомість у теорії музилангу важливим є акцентування на *явищі музилангу*, який зумовлює виникнення музики й розмовної мови людини; у межах такої практики відбувався процес їхнього розвитку і диференціації.

Однак жодна з теорій, в тому числі теорія музилангу, не пояснюють природу музично-звукових комунікацій первісної людини, а також не дають відповіді на запитання: «Як відбувався перехід від домовного спілкування до співомовлення та розмовної комунікації?». І чому в людини цей процес позначений еволюцією, виникненням музики й мови, тоді як «вокалізації» приматів не вийшли за межі сигналів? В останньому випадку можна говорити хіба що про динаміку процесу та про збільшення кількості таких сигналів.

У цьому випадку не можемо оминати питання *свідомості*. Сучасна наука схиляється до визнання свідомості у всіх живих істот, що в давніх культурах не піддавалося сумніву. Цю позицію можна розглядати в контексті теорії анімізму. Водночас, оскільки є численні живі створіння, постільки мають бути й численні свідомості. Зважаючи на те, що питання свідомості потребує детальнішого аналізу, що не передбачено в нашій статті, визначимо прийнятну для нас позицію: а) усі живі істоти наділені свідомістю (поняття «духо-матерія» з нескінченною динамікою такого буття якнайкраще визначає зміст цього питання); б) існує градація свідомості в живих організмах; в) фактор свідомості актуалізує питання наявності внутрішньої сфери чи плану в живих створіннях.

Тепер перейдемо до аналізу смислових аспектів теорії музилангу і явища вокалізації. Важко погодитися з думкою, що «вокалізації» приматів позбавлені «символічного поведінкового контексту», не містять дискретних музичних тонів, що за тонами їхніх «вокалізацій» не «закріплені» певні інформаційно-змістові аспекти. Все це присутнє не лише в поведінці приматів, але й у комунікації будь-яких живих істот, про що свідчать факти, що вони чудово розуміють надіслані їм сигнали та відповідним чином діють.

Якщо звернутися до емоцій (страх, радість, заклик тощо), про що в звуках повідомляють ті чи інші істоти, то очевидно, що в цих випадках треба говорити про рефлексію. Водночас у співі птахів, різних сигналах тварин, як і співі людини, можна виокремити акцентовані й неакцентовані звуки, що утворюють звукову послідовність – певну змістову канву звукового послання.

Сказане вибудовує підвалини для *попереднього висновку*. Якщо взяти до уваги 1) присутність свідомості у всіх живих істот, 2) розвиток комунікації у перших людей від рівня домовного («німого») спілкування до співомовлення й розмовної мови, що дає підставу говорити про еволюцію, 3) розвиток комунікації у тварин в межах сигнальної площини, що не можна розглядати в контексті еволюції (за аналогом еволюції комунікації людини), то **різницю в становленні звукової комунікації людини і тварин можна пояснити лише однією обставиною – розвитком самих видів живих істот.**

У Біблії (Буття: 1: 25) йдеться про те, що спочатку «...сотворив Бог диких звірів за їхнім родом, скотину за родом її, і всіх земних плазунів за їхнім родом». Але що означає це створення? Воно передбачає створення *загального* – душі, виду й роду кожної з живих істот. Водночас будь-яку з них

не можна розглядати поза існуванням та розвитком. Оскільки кожна з них зумовлена їхнім родом і видом, це вказує на таке: розвиток живих істот може здійснюватися лише в межах їх самих, тобто їхнього видового й родового простору; вийти за межі свого виду й роду не може жодна жива істота! Іншими словами, можемо говорити про еволюцію живих істот, відтак – про розвиток змістових аспектів їхньої комунікації в межах споконвіку створеного їхнього виду.

Водночас треба брати до уваги різні етапи й різне середовище, в яких ці процеси відбувалися упродовж еволюції живих істот. У цьому мегапросторі виникали різні співвідношення між тим, що було дано живим істотам на початку їхнього існування, і тими показниками, які означували їхню еволюцію, або ж розвиток. У книзі «Людство і віра» відомості офіційної науки й перекази щодо існування прадавньої людини доповнені відомостями з трактату О. Блаватської «Таємна доктрина». Згідно цих джерел, становлення людини як розумної істоти визначають прадавні материки й цивілізації, яким відповідають Корінні Раси: 1) «Незламна священна країна» – «земля, яка ніколи не зазнавала долі інших материків (тобто загибелі. – О. О.); її призначення – існувати “від початку й до кінця світу”»; 2) Гіперборея; 3) Лемурія; 4) Атлантида» [2; 60].

Лише в період існування Лемурії людина почала формувати перші форми звукової комунікації: «...Перша Раса... була німою, оскільки вона була позбавлена розуму на нашому плані. Друга Раса вже мала “мову звуків”, наприклад, наспівні звуки, які складалися лише з голосних. Третя Раса розвинула спочатку щось подібне до мови, але вона була лише простим покращенням різноманітних звуків у Природі... *Односкладова мова*. Належала першим майже розвиненим істотам в кінці Третьої Корінної Раси... До цього вони спілкувалися за допомогою того, що зараз називалося б “передачею думки” (телепатично. – О. О.)... Їхні фізичні тіла належали Землі, але їхні Монади значною мірою перебували ще на вищому плані. Мова не могла достатньо розвинутися до повного набуття ними пізнавальних здібностей та їх розвитку» [6; 198–200].

Доповненням до сказаного (щодо еволюції людини) є слова св. апостола Павла про першого й другого Адама: «Перший чоловік Адам став душею живою, а останній Адам – духом животворним... Перший чоловік із землі – земний, другий чоловік – з неба» (Перше послання до Коринтян: 15: 45, 47). Але треба розуміти, що перший Адам був духовний («спілкувався» з Богом), водночас нерозумний (не знав про свою наготу та не мав конкретного знання про себе і Світ). Звідси очевидно, що звукові комунікації первісних людей розвивалися у контексті відношень між домовним («німим») спілкуванням – телепатія – і різними формами розмовної практики. Як і те, що первинна форма (умовно) знання первісної людини була основою і початком такого руху.

У Біблії (Буття: 2: 19–20) є й такий текст: «І сотворив Господь Бог з землі всіляких польових звірів і всіляких птахів піднебесних і привів їх до чоловіка, щоб побачити, як він назве їх; як саме чоловік назве кожне живе сотворіння, щоб воно так і звалось. І дав чоловік назви всякій скотині, всякому птаству небесному і всякому звірові польовому...». Текст свідчить не лише про внутрішнє знання Адама, але й підтверджує думку про існування прототипів живих істот. Адже неможливо дати ім'я тому, чого не існує. Не підлягає сумніву й те, що їхнє існування від початку передбачало їхню суть.

Називання Адамом живих істот можна розглядати в контексті гіпотези пригадування (знання), про що говорить Платон в діалозі «Федр»: «...людина повинна осягати загальні поняття, що складаються з багатьох чуттєвих сприймань, які розум зводить воедино. А це є пригадуванням того, що колись душа бачила, супроводжуючи Бога й дивлячись з висоти на те, що ми тепер називаємо буттям» [3; 298–299].

Відтак є підстави актуалізувати *феноменологічний план*, який від початку створення Світу перебуває в людині, та *фізичний план*, тобто той, у просторі якого відбувається її становлення як виду та пізнання змісту свого існування. Водночас треба пам'ятати, що становлення людини здійснювалося упродовж великих періодів, у різному середовищі, передбачало різні співвідношення між тим, що було дано на початку її розвитку, і тими показниками, які означували її еволюцію. У чотирьох Корінних Расах це співвідношення в людині було різним та завжди визначалося зменшенням коефіцієнта першого і збільшенням коефіцієнта другого. Що можна пояснити зануренням феноменологічного й духовного начала до фізичного, або ж матеріального світу. Але це не означає, що в процесі падіння Духа в матерію феноменологічний (духовний) план руйнується і зникає. Він залишається. Свідченням цього є інтуїція, осяяння, натхнення, які не полишали свідомості людини та завжди були засобом зв'язку з Вищим.

Якщо взяти прагнення первісної людини щось повідомити іншій людині, то очевидно, що ця інтенція і цей звуковий потік будуть зумовлені рухом свідомості від внутрішнього (феноменологічного) плану до зовнішнього (фізичного) плану. У цьому випадку можна говорити про екстраверсію руху душі людини. Аналогічне стосується музично-звукової комунікації, яка від початку існування людини розгорталася від внутрішньої площини буття до зовнішньої. Співвідношення між внутрішньою суттю явища, зміст якого «знала» первісна людина, і назвами, якими вона його означувала в моменти

рефлексії, породжує явище, яке визначимо поняттям «*інтервалу*» – інтервалу як відношення між цими двома планами буття.

Розглянемо ситуацію, що виникає в момент рефлексії первісної людини. Людина внутрішньо знає, хоча конкретно не розуміє суті цього знання. І ось вона щось відчула і хоче висловити емоцію за допомогою звуків. Відбувається народження смислової й звукової сентенції – одного чи декількох звуків, які рухаються від феноменологічного (внутрішнього) плану, на рівні якої людина «знає», до фізичного (зовнішнього), на рівні якої формується звукове повідомлення. Відношення між цими планами не тільки визначає інтенцію рефлексії людини, але й дає змогу пояснити, як відбувався процес розвитку музично-звукової комунікації людини.

Щоб зазначене перевести на узагальнений рівень дискурсу, звернемося до *обертонової шкали звука*. Наприклад, звук *c* містить обертони: $C-c-g-c^1-e^1-g^1-b^1-c^2-d^2-e^2-fis^2-g^2-as^2-b^2-h^2-c^3$. Першими постають звукові відношення октави, квінти, кварта, потім виникає терція, послідовність звуків тризвуку, септакорду, далі йдуть тони, і наприкінці з'являється низка півтонів.

Про що свідчить послідовність обертонів? Насамперед її треба розуміти як архетип, що зумовлює існування явищ, які передбачають звукову основу. Є підстави гіпотетично стверджувати, що звукові повідомлення первісної людини розвивалися аналогічно: спочатку їхній зміст визначали інтервали прими, октави, квінти, кварта, терції, після цього стало можливим оперування іншими звуками обертонової шкали. Сказане підтверджують численні приклади з життя існуючих на сьогодні давніх народів (бушменів, пігмейів) та комунікація приматів. В обох випадках, окрім різних глісандо, звукових пульсацій, частими є рух звуків за інтервалами октави, квінти, кварта, октавні стрибки, звукові сигнали з використанням цих звуків тощо [11].

Водночас усе це пояснюється природою звука і особливостями його видобування. Звичайна, на рівні сигналу, звукова рефлексія з приводу певного почуття (подиву, переляку, радості, бажання тощо) буде виражена за допомогою звучання якогось звука чи кількох звуків. Вони не будуть структуровані, оскільки відсутня конкретна інформація. З точки зору інтерваліки, це можуть бути будь-які співвідношення звуків в їхньому недиференційованому виді. За умови, що звукові повідомлення людина наповнюватиме інформацією, їхній звуковий вигляд відрізнятиметься від простих рефлексій. Різницю визначить інформація, яка змінить і структуру звукових повідомлень. Останні будуть структуровані, що змінить інтерваліку та спосіб видобування звука чи звуків.

Знову ж таки, звичайні (елементарні) форми активізації звука виявлять звучання самого звука чи звуків, їхнє повторення дасть інтервал прими, посиленна активізація звуків спочатку дасть інтервал октави, далі – квінти, кварта і т. д. Очевидно, що в цьому випадку можливими є різного роду глісандо, чітко не визначені звукові послідовності, що треба розглядати як відсутність розуміння первісною людиною своєї рефлексії та чіткого змісту своєї інформації. Водночас наявність інформації (простої і ускладненої) сприятимуть моделюванню більш складніших звукових повідомлень.

Своєрідною ілюстрацією до сказаного є обертоновий (обертональний) спів, коли людина співає гармонічно (гармонічними інтервалами); у цьому співі верхній звук не пориває зв'язок з основним тоном, він рухається по звуках обертонової шкали; часто верхній звук слідує від нижніх звуків до верхніх, які людина може співати фальцетом. За своїм походженням обертоновий спів досить архайчний; ми не маємо достовірних даних щодо його виникнення, однак він був поширений в музиці не лише давніх народів Монголії, Сибіру, Тибету, але й у містичних практиках давніх культур Єгипту, Риму, Греції, Індії.

Для онтології генези музики важливими є знання особливостей **феноменологічного плану**, який визначають і як **тонкий план**. Звернемося до свідчень езотеричної філософії і містичної практики; відомості, які вони надають, однаковою мірою властиві буттю первісної та сучасної людини (зважаючи на бінарну структуру людини, зміст якої узагальнено визначають феноменологічний і фізичний плани).

Уже зазначалося, що на цьому плані явище перебуває на рівні смислової *цілісності*. Водночас: «...Будь-який предмет можна бачити немов би зі всіх боків відразу...» [14; 15]; феноменологічний зміст явищ «не піддається чіткому визначенню»; «...яка б думка не народжувалася у свідомості, одразу набуває сили протилежна ідея; тоді *первісна ідея набуває властивості якоїсь плинності...*» (курсив наш. – О. О.) [17; 245].

У контексті цих відомостей виокремимо фундаментальні для онтології генезису музики моменти. На тонкому плані явище існує на рівні субстанції, як і буттєвої *цілісності*. Треба розуміти, що незалежно від того, чи явище намагатиметься усвідомити первісна чи сучасна людина, такі дії спотворюють його смислову конфігурацію. А також змодельовують ситуацію, в якій свідомість рухатиметься від рівня цілісного буття до означеної рефлексії. Звідси зміст явища стає *плинним, розмаїтим*. Набуває чинності процесуальність; формується і явище інтервалу – інтервалу між феноменологічним буттям та його (явища) називанням у момент рефлексії (на фізичному плані).

Якщо взяти до уваги, що будь-які звукові вираження емоцій породжують звукові відношення,

що на феноменологічному рівні вони позначені плинністю, багатозначністю змісту, що їхнє називання формує явище процесуальності, це підтверджує факт єдиної звукової основи у виникненні музики й мови людини, що в науці визначається поняттям «єдиний звуковий потік». Водночас очевидно: **єдиний звуковий потік не міг мати іншого формату, окрім музичного: він був плинний (у сенсі пошуку необхідного означення певної рефлексії), він простягався в просторі, часі, він розспівувався.**

Звідси *музиланг* насправду є мовою, що передувала виникненню музики й розмовної мови людини. Водночас музиланг треба розглядати динамічно: на початку розвитку звукової комунікації первісної людини він зумовлював прості форми звучань, пізніше насичення звукових повідомлень інформацією сприяло виникненню ускладнених звучань, розспівуванню складів, співомовленню тощо. Можна припускати й те, що прадавній спів спочатку був гармонічним, або ж передбачав таку можливість (зважаючи на природу звука, який на феноменологічному плані постає як цілісність його звучання).

Очевидно, що спочатку, коли феноменологічний рівень домінував у бутті первісної людини, її звукові комунікації (вокалізації) визначав цей план. Наступний її розвиток із зануренням до матеріального світу послаблював феноменологічне начало і посилював фізичне. Однак прагнення первісної людини виразити піднесені почуття знову вмикали в ній цей тонкий план; відтак вона виходила на феноменологічний рівень, свої переживання вона висловлювала за допомогою вокалізацій, в яких домінували звукова плинність і співомовлення. І саме такі форми музично-звукової комунікації від початку розвитку первісної людини і в подальшому становленні її як біологічного виду були основою її музики – захопленого вираження піднесених станів та зв'язку з Вишнім буттям.

Зазначене дає підставу розрізняти вокалізації, в яких набуває ваги інформаційний аспект, що відкривало шлях до формування розмовної мови, від вокалізацій, в яких первісна людина виражала піднесений стан почуттів. У цьому випадку треба мати на увазі вже не розмовну, а музичну мову, тобто прикрашену за допомогою вокалізацій музично-звукову інформацію (музику).

Висновки. Феноменологічний план зумовлює зміст буття на цьому рівні людини, її рефлексій та явищ. Сучасна людина підноситься до цього плану в особливі моменти життя. Первісна людина розвиток розпочинає з цього плану. У подальшому актуалізація феноменологічного плану також була пов'язана з особливими переживаннями. Формування музично-звукової комунікації первісної людини треба розглядати у контексті творчості (для своїх рефлексій вона шукала й відкривала відповідні для вираження їхньої суті смислові та музично-звукові конструкції). Феноменологічний план передбачає цілісність явищ. Їхнє усвідомлення спотворює їхній зміст, а також моделює ситуацію, в якій свідомість рухається від рівня цілісного буття до означення рефлексії. Відтак зміст явища стає плинним, розмаїтим. Це стосується й звука чи звуків, які на цьому плані (в момент рефлексії людини) виявляють свою цілісність і плинність. Ці фактори пояснюють природу єдиного звукового потоку та звукових рефлексій первісної людини, які не могли мати іншого формату, окрім музичного: вони набували формату звукової плинності, розспівувалися. Це стосується й музилангу; спочатку він зумовлював прості, і часто не диференційовані, звучання звуків звукової комунікації первісної людини, згодом наявність інформації (у звукових повідомленнях) сприяло розвитку ускладнених звучань, розспівування складів, співомовлення тощо.

Обертонова шкала звука показує, за яким принципом (гіпотетично) розвивалися музично-звукова комунікація, музиланг, вокалізації. Спочатку, коли феноменологічний план домінував у житті первісної людини, її музично-звукова комунікація послуговувалася інтервалами прими, октави, квінти, кварта та відповідними принципами звукоутворення. Згодом вона змогла оперувати іншими обертонами, відтак і принципи звукоутворення збагачувалися новими можливостями в оперуванні звуках.

Принцип вокалізації стосується не лише способу й формату музично-звукових комунікацій первісної людини, але і явища вокалізації загалом. Необхідно розрізняти вокалізації, в яких посилений інформаційний аспект, що відкривало шлях до формування розмовної мови, від вокалізацій, в яких первісна людина намагалася виразити піднесений стан почуттів, що зберігало зв'язок її свідомості з феноменологічним планом (Вищим буттям) та було основою розвитку музичної мови (музики).

Список використаної літератури

1. Іваницький А. І. Історичний синтаксис фольклору. Проблема походження, хронологізація та декодування народної музики. Вінниця : Нова Книга, 2009. 404 с.
2. Людство і віра: *Навч.-метод. посібн.*: [у 3 т.] / Автор-укладач Г. Щокін. Київ : МАУП, 2002. Т. 1. 576 с.: іл.
3. Платон. Апологія Сократа; Діалоги / Переклад із давньогрецьк. Й. Кобіва, Ю. Мушака; примітки та

показчик імен Й. Кобів. Харків : Фоліо, 2017. 409 с.

4. Benítez-Burraco A., Nikolsky A. The (Co) Evolution of Language and Music Under Human Self-Domestication. *Hum Nat.* 2023. Jun; 34 (2). P. 229–275. URL: <https://doi.org/10.1007/s12110-023-09447-1> (дата звернення: 21.09.2025).

5. Bickerton D. (2009). *Adam's Tongue. How Humans Made Language, How Language Made Humans.* Farrar, Straus and Giroux.

6. Blavatsky H. *The Secret Doctrine. Volume II. Anthropogenesis.* Theosophical University Press. Pasadena, California, 2019.

7. Brown S. The Musilang Model of Music Evolution. 2005. URL: <https://neuroarts.org/pdf/musilanguage.pdf> (дата звернення: 21.09.2025).

8. Brown S. The 'musilanguage' model of music evolution. In N. L. Wallin, B. Merker, & S. Brown (Eds.). *The origins of music*, 2000. P. 271–300. Cambridge, MA : MIT Press.

9. Bruni D., & Esposito, F. Before Words. Music and Its Natural History. *De Musica*, 2024. 27 (2). URL: <https://doi.org/10.54103/2465-0137/27029> (дата звернення: 21.09.2025).

10. Dylan van der Schyff and Andrea Schiavio. Evolutionary Musicology Meets Embodied Cognition: Biocultural Coevolution and the Enactive Origins of Human Musicality. *Frontiers in Neuroscience*. September 2017. Volume 11.

11. Grauer V. Concept, Style and Structure in the Music of the African Pygmies and Bushmen. *Ethnomusicology*, 2009. 53 (3). P. 396–424.

12. Jordania Joseph. (2024) Music as aposematic signal: predator defense strategies in early human evolution. *Front. Psychol.*, 16 January. Sec. Evolutionary Psychology. Volume 14. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1271854> (дата звернення: 21.09.2025).

13. Killin A. Plio-Pleistocene Foundations of Hominin Musicality: Coevolution of Cognition, Sociality, and Music. *Biological Theory*. July. 2017.

14. Leadbeater C. W. The Astral Plane (Its Scenery, Inhabitants and Phenomena). *Anand Gholap Theosophical Institute*, 2009. URL: www.theosophy.world/sites/default/files/ebooks/Astral%20Plane-CWL%20-%20C.W.%20Leadbeater.pdf (дата звернення: 21.09.2025).

15. Marler P. Origins of Music and Speech: Insights from Animals. In Wallin, N. L., Merker, B., Brown, S. (eds.), *The Origins of Music*. Cambridge : The MIT Press, 1999. P. 31–49.

16. Masataka N. The Origins of Language and the Evolution of Music: A Comparative Perspective. *Physics of Life Reviews*, 2009. 6. P. 11–22.

17. Merrell-Wolff F. *Pathways Through To Space.* New York : Julian Press, 1983.

18. Mithen S. *The Singing Neanderthals: the Origins of Music, Language, Mind and Body.* Cambridge, Mass : Harvard University Press, 2005.

19. Nettl B. *Music in Primitive Culture.* Harvard University Press, 1956.

20. Nikolsky A. Commentary: The 'Musilanguage' Model of Language Evolution. *Frontiers in Psychology*. February, 2018. Volume 9. Article 75.

21. Podlipniak Piotr. The evolution of musicality and cross-domain co-evolutionary interactions. *Musicae Scientiae*, 2025. Vol. 29 (1). P. 5–26. URL: <https://doi.org/10.1177/10298649241255694> (дата звернення: 21.09.2025).

22. Ravignani A., & De Boer B. Joint origins of speech and music: Testing evolutionary hypotheses on modern humans. *Semiotica*, 2021. 239. P. 169–176. URL: <https://doi.org/10.1515/sem-2019-0048> (дата звернення: 21.09.2025).

References

1. Ivanytskyi A. I. *Istorychnyi syntaksys folkloru. Problema pokhodzhennia, khronolohizatsiia ta dekoduvannia narodnoi muzyky.* Vinnytsia : Nova Knyha, 2009. 404 s.

2. *Liudstvo i vira: Navchalno-metodychnyi posibnyk: [u 3 t.] / Avtor-ukladach H. Shchokin.* Kyiv : MAUP, 2002. T. 1. 576 s.: il.

3. Platon. *Apolohiia Sokrata; Dialohy / Pereklad iz davnohretsk. Y. Kobiva, Yu. Mushaka; prymitky ta pokazhchyk imen Y. Kobiv.* Kharkiv : Folio, 2017. 409 s.

4. Benítez-Burraco A., Nikolsky A. The (Co) Evolution of Language and Music Under Human Self-Domestication. *Hum Nat.* 2023. Jun; 34 (2). R. 229–275. URL: <https://doi.org/10.1007/s12110-023-09447-1> (data zvernennia: 21.09.2025).

5. Bickerton D. (2009). *Adam's Tongue. How Humans Made Language, How Language Made Humans.* Farrar, Straus and Giroux.

6. Blavatsky H. *The Secret Doctrine. Volume II. Anthropogenesis.* Theosophical University Press. Pasadena, California, 2019.

7. Brown S. The Musilang Model of Music Evolution. 2005. URL: <https://neuroarts.org/pdf/musilanguage.pdf> (data zvernennia: 21.09.2025).

8. Brown S. The 'musilanguage model of music evolution. In N. L. Wallin, B. Merker, & S. Brown (Eds.). *The origins of music*, 2000. R. 271–300. Cambridge, MA : MIT Press.

9. Bruni D., & Esposito, F. Before Words. Music and Its Natural History. *De Musica*, 2024. 27 (2). URL: <https://doi.org/10.54103/2465-0137/27029> (data zvernennia: 21.09.2025).

10. Dylan van der Schyff and Andrea Schiavio. Evolutionary Musicology Meets Embodied Cognition: Biocultural

Coevolution and the Enactive Origins of Human Musicality. *Frontiers in Neuroscience*. September 2017. Volume 11.

11. Grauer V. Concept, Style and Structure in the Music of the African Pygmies and Bushmen. *Ethnomusicology*, 2009. 53 (3). R. 396–424.

12. Jordania Joseph. (2024) Music as aposematic signal: predator defense strategies in early human evolution. *Front. Psychol.*, 16 January. Sec. Evolutionary Psychology. Volume 14. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1271854> (data zvernennia: 21.09.2025).

13. Killin A. Plio-Pleistocene Foundations of Hominin Musicality: Coevolution of Cognition, Sociality, and Music. *Biological Theory*. July. 2017.

14. Leadbeater C. W. The Astral Plane (Its Scenery, Inhabitants and Phenomena). Anand Gholap Theosophical Institute, 2009. URL: www.theosophy.world/sites/default/files/ebooks/Astral%20Plane-CWL%20-%20C.W.%20Leadbeater.pdf (data zvernennia: 21.09.2025).

15. Marler P. Origins of Music and Speech: Insights from Animals. In Wallin, N. L., Merker, B., Brown, S. (eds.), *The Origins of Music*. Cambridge: The MIT Press, 1999. R. 31–49.

16. Masataka N. The Origins of Language and the Evolution of Music: A Comparative Perspective. *Physics of Life Reviews*, 2009. 6. R. 11–22.

17. Merrell-Wolff F. *Pathways Through To Space*. New York: Julian Press, 1983.

18. Mithen S. *The Singing Neanderthals: the Origins of Music, Language, Mind and Body*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2005.

19. Nettl B. *Music in Primitive Culture*. Harvard University Press, 1956.

20. Nikolsky A. Commentary: The ‘Musilanguage Model of Language Evolution. *Frontiers in Psychology*. February, 2018. Volume 9. Article 75.

21. Podlipniak Piotr. The evolution of musicality and cross-domain co-evolutionary interactions. *Musicae Scientiae*, 2025. Vol. 29 (1). R. 5–26. URL: <https://doi.org/10.1177/10298649241255694> (data zvernennia: 21.09.2025).

22. Ravignani A., & De Boer B. Joint origins of speech and music: Testing evolutionary hypotheses on modern humans. *Semiotica*, 2021. 239. R. 169–176. URL: <https://doi.org/10.1515/sem-2019-0048> (data zvernennia: 21.09.2025).

UDC 78.01 + 111, 130:12

THEORY OF MUSILANGUAGE AND THE PRINCIPLE OF VOCALIZATION IN THE CONTEXT OF THE PERSPECTIVE OF RESEARCHING THE GENESIS OF MUSIC

Oleksandr OPANASIUK – Doctor of Art Criticism,

Professor at the Department of Musicology and Music Education,

Kyiv Metropolitan University named after B. Grinchenko, Kyiv

The relevance of the problem. In modern science, the question of the genesis of music does not lose its importance, as evidenced by the development of new concepts, including the theory of musilanguage. Although this theory raises many questions, it emphasizes points that can become the basis for further analysis of the genesis of music and the search for foundations for building an appropriate ontological discourse. Vocalization is one of the components of the theory of musilanguage. Since all living creatures, especially primates, resort to vocalization, it can be argued that the origin of music should first be considered in the context of this phenomenon.

Scientific research methodology. The research is based on the method of hypothetical analytics, which involves operating with official and unofficial information, which expands the horizon of considering a specific issue. The comparative method and the abstraction method are also used.

Scientific novelty is determined by the development of a new perspective in the study of the genesis of music based on the actualization of the phenomenology of human existence, the nature of sound, the theory of musical language, and the principles of vocalization.

Practical significance. Factors of the phenomenological plan, existential integrity and fluidity in the perception of the content of phenomena, the overtone scale of sound and the principles of its formation indicate that the sound reflections of primitive man could not have any other format than musical: they were fluid sound messages – vocalizations. This makes it possible to conduct new research into the genesis of music, in which these aspects open up a new perspective in scientific analytics.

Key words: the genesis of music; musilanguage; vocalization; musical and sound communication; phenomenological plan; integrity and fluidity of phenomena.

Стаття отримана 23.09.2025

Стаття прийнята 1.11.2025

Стаття опублікована 22.12.2025